Алена ШКЕЛДА, стараста аграгарадка Кальчуны Ашмянскага раёна:

— На тэрыторыі сельсавета 35 сельскіх населеных пунктаў, у якіх жывуць каля трох тысяч чалавек, у сельсавеце працуюць 16 старастаў. Дзякуючы сумесным намаганням мы зрабілі столькі працы на карысць людзей, не ўзяўшы ні капейкі ў дзяржавы. Напісалі праект, які выйграў. Так, у 2015 годзе быў рэалізаваны праект дзейнасці клуба старастаў вёсак «Культура кіравання тэрыторыяй» (ККТ). Праект стаў сапраўдным прыкладам грамадзянскага ўдзелу ў мясцовым самакіраванні. Стварылі клуб старастаў вёсак, на базе бібліятэкі працуе сацыяльна-інфармацыйны цэнтр з групай валанцёраў. Ініцыятыва праекта ішла ад групы мясцовых актывістаў і прадстаўнікоў грамадскасці, якую я ўзначальвала.

Было відавочна, што рэалізацыя праекта будзе спрыяць актыўнасці вырашэння пытанняў сельскага жыцця ў людзей. Скажу, што вынікам конкурсу «Добрая справа» сталі пасаджаны грамадскі сад у вёсцы Мардасы, адрамантаваны мост у вёсцы Будзёнаўка і пабудаваная дзіцячая пляцоўка ў Кальчунах. Хачу сказаць, што наш грамадскі сад ужо два гады дае плады, якія мы аддаём у інтэрнаты, дзіцячыя прытулкі і пажылым людзям.

Конкурс «Найлепшы гаспадар — 2014» паказаў імкненне людзей у аддаленых вёсках добраўпарадкоўваць асабістыя падворкі, падтрымліваць эстэтычны выгляд сваіх дамоў. Не менш значным стаў і дзіцячы творчы конкурс «Мой родны кут». Ён быў самым шматлікім па колькасці ўдзельнікаў, дзеці ў мастацкай форме паказалі сваю любоў да малой радзімы.

Конкурсы, якія праводзіліся, сталі добрым стымулам для павышэння актыўнасці простых людзей, цікавасці да таго, што адбываецца, жадання паказаць і праявіць сябе. Напрыклад, калі прапановы на конкурс «Добрая справа» не разглядаліся па шэрагу прычын членамі журы, яны самастойна рэалізоўваліся жыхарамі.

Паралельна на базе Кальчунскай бібліятэкі стварыўся сацыяльна-інфармацыйны цэнтр. Для яго дзейнасці закуплена абсталяванне: інфармацыйны стэлаж, праектар, экран, ноўтбук, ткацкі станок, тэнісны стол, танометр і тры хуткасныя веласіпеды для валанцёраў. І ўсё гэта актыўна выкарыстоўваецца ў працы. Валанцёры выязджаюць у аддаленыя вёскі, дастаўляюць пажылым людзям і інвалідам літаратуру, прывозяць лекі, вымяраюць ціск, дапамагаюць па гаспадарцы. Набытае абсталяванне дазваляе ажыццяўляць абслугоўванне жыхароў і стацыянарна, а таксама з выездам у малыя населеныя пункты.

Самым гучным і значным мерапрыемствам праекта стаў фестываль народнай культуры «КУТарскі фэст», у праграме якога працавалі пляцоўкі народных умельцаў з майстар-класамі, выстаўкі дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, ладзілася выступленне самадзейных артыстаў.

Поспех праекта абумоўлены тым, што ініцыятыўная група грамадзян аб'яднала вакол сябе неабыякавых актыўных людзей, гатовых удзельнічаць у вырашэнні пытанняў мясцовага значэння. Стрыжнёвай ідэяй праекта было стварэнне клуба старастаў, які і цяпер працягвае сваю работу. Сёння ў склад клуба ўваходзяць 11 старастаў з 16. Але клуб адчынены не толькі для іх, але і для сельскіх актывістаў.

Адметная асаблівасць праекта ў тым, што наўпрост ці ўскосна былі задзейнічаны ўсе жыхары населеных пунктаў сельскага Савета. У сацыяльна-інфармацыйным цэнтры можна з карысцю правесці час: пачытаць газеты, жанчыны асвойваюць ткацкі станок, мужчыны і моладзь гуляюць у тэніс, пажылыя людзі ў вёсках чакаюць валанцёраў з літаратурай, старасты з работнікамі культуры арганізуюць сустрэчы для насельніцтва з цікавымі праграмамі. Усё гэта паспяхова працуе і сёння.

З УЛІКАМ

дапамогай будзе больш эфектыўна весціся падрыхтоўка кадраў для органаў мясцовага самакіравання, якіх не хапае.

Дарэчы, пытаннямі ўдасканалення сістэмы падрыхтоўкі, перападрыхтоўкі і павышэння кваліфікацыі кадраў для органаў мясцовага самакіравання ўдзяліў увагу і **Валерый БАРАДЗЕНЯ, першы прарэктар Акадэміі кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь**. Ён расказаў «МС», якія ёсць магчымасці і праблемы з атрыманнем адукацыі прадстаўнікамі мясцовай улады.

Сярод відавочных плюсоў можна назваць тое, што дэпутаты мясцовых Саветаў у палове выпадкаў працуюць больш аднаго выбарчага тэрміну, а гэта значыць, што дасведчанаму складу не трэба з нуля атрымліваць веды, уменні і навыкі, якія неабходныя дэпутацкаму корпусу для эфектыўнай работы. Акрамя таго, суразмоўнік адзначыў высокі ўзровень інфармацыйнага развіцця грамадства і адукацыі насельніцтва наогул.

З адмоўных фактараў Валерый Барадзеня назваў адсутнасць базавай спецыяльнай падрыхтоўкі ўсіх дэпутатаў, бо далёка не ўсе народныя выбраннікі з першых дзён валодаюць неабходным вопытам.

Разам з тым мясцовыя бюджэты не заўсёды валодаюць сродкамі для павышэння кваліфікацыі персаналу, а таксама не заўсёды прадстаўнікі мясцовай улады могуць дакладна сфармуляваць запыт да адукацыйнай сістэмы.

У якасці выйсця навуковец прапануе выкарыстоўваць магчымасці сістэмы бесперапыннай адукацыі кадраў у сферы дзяржкіравання для мясцовых органаў кіравання: перыпадрыхтоўка кіруючых работнікаў і спецыялістаў, кароткатэрміновы курс павышэння кваліфікацыі і дадатковая адукацыя дарослых. І яшчэ, сістэму самаадукацыі таксама ніхто не адмяняў.

За кошт чаго будуць існаваць асацыяцыі?

Аб гэтым «МС» расказала намеснік начальніка галоўнага ўпраўлення бюджэтнай палітыкі — **начальнік упраўлення мясцовых бюджэтаў Міністэрства фінансаў Беларусі Таццяна АМЯЛЯШКА**.

Дарэчы, згодна з міжнароднай практыкай, асацыяцыі — самадастатковыя ўтварэнні, якія фінансуюцца дзякуючы членскім унёскам, грашам, што прыносіць камерцыйная дзейнасць створаных імі арганізацый, міжнароднай тэхнічнай, спонсарскай дапамозе, ахвяраванням, а таксама даходам ад аказання розных відаў паслуг, выкарыстання маёмасці, што ім належыць, і гэтак далей.

А што ў нас?

— У Беларусі права стварэння асацыяцый мясцовыя органы самакіравання атрымалі адносна нядаўна — толькі ў 2010 годзе, — і далёка не ўсе паспяшаліся яго выкарыстаць. Таму, можна сказаць, мы знаходзімся на пачатковым этапе развіцця асацыяцый і, безумоўна, яшчэ трэба будзе шмат зрабіць і ўдасканаліць, — адзначыла суразмоўніца.

Але тая база, што існуе, дазваляе ствараць асацыяцыі ў форме юрыдычных асоб, якія маюць права весці фінансава-гаспадарчую дзейнасць. Іх маёмасць, згодна з заканадаўствам, ствараецца з унёскаў і іншых крыніц.

Разам з тым, шматлікія пытанні стварэння і функцыянавання асацыяцый, у тым ліку фінансавыя, аддадзены на «водкуп» мясцовым Саветам дэпутатаў — гэта значыць, іх заснавальнікам.

Заканадаўствам не размежаваны віды асацыяцый (напрыклад, змешанага віду, што ўключаюць Саветы ўсіх узроўняў) у залежнасці ад адміністрацыйна-тэрыторыяльнага ўзроўню (абласныя, раённыя, пярвічныя), не ўрэгулявана, колькі складаюць уступныя, членскія зносы, колькі разоў яны павінны плаціцца, і некаторыя іншыя пытанні.

Фактычна крыніцамі фінансавання дзейнасці дзвюх існуючых у краіне абласных асацыяцый з'яўляюцца сродкі мясцовых бюджэтаў, добраахвотныя ўзносы членаў, спонсарская дапамога. Разбяромся крыху падрабязней.

Бюджэтнае заканадаўства дазваляе забяспечваць пералік узносаў асацыяцый мясцовых Саветаў за кошт сродкаў бюджэтаў сельсаветаў, раённага і абласнога ўзроўняў.

— Да цяперашняга часу сродкі бюджэту накіроўваліся толькі Гродзенскай абласной Асацыяцыі, — кажа Таццяна Амяляшка. — Разам з тым сёлета сходам прадстаўнікоў Магілёўскай абласной Асацыяцыі таксама зацверджаны памер уступных і членскіх узносаў, якія плануецца пералічваць са сродкаў мясцовых бюджэтаў.

Дарэчы, гэтыя грошы ідуць на аплату працы штатных супрацоўнікаў, удзел Асацыяцыі ў міжнародных праектах, правядзенне семінараў, круглых сталоў, адукацыі.

Другой даходнай крыніцай, нагадаем, з'яўляюцца добраахвотныя ўзносы дэпутатаў мясцовых Саветаў. Штогод, звычайна, яны складаюць адну базавую велічыню. Гэтыя грошы ідуць на заахвочванне пераможцаў конкурсаў сярод сельскіх Саветаў, старастаў і камітэтаў тэрытарыяльнага грамадскага самакіравання, падшэфных арганізацый і гэтак далей.

Што датычыцца спонсарскай дапамогі, яна, згодна з заканадаўствам, выкарыстоўваецца выключна па мэтавым прызначэнні. Звычайна — на стварэнне матэрыяльнай базы: аргтэхніку, канцтавары і іншыя аналагічныя рэчы.

Між іншым, у якасці даходаў асацыяцый могут быць працэнты за захаванне грошай на банкаўскім рахунку, а таксама ахвяраванні фізічных і юрыдычных асоб, сродкі з дзейнасці, што прыносіць даходы, а таксама эфектыўнага выкарыстання маёмасці, што знаходзіцца ва ўласнасці.

На думку суразмоўніцы, дадзеная заканадаўствам самастойнасць нясе за сабой і адпаведную адказнасць, якую не кожны гатовы прымаць. Кіраванне рэсурсамі патрабуе адмысловых навыкаў і ведаў, магчыма, таму мэтазгодна на заканадаўчым узроўні вызначыць «рамкі», у межах якіх асацыяцыі маглі б упэўнена функцыянаваць.

— Неабходнасць развіцця асацыяцый бясспрэчная. Мясцовы ўзровень улады — гэта кароткі і прамы кірунак да рашэння надзённых і жыццёва неабходных для чалавека праблем. Эфектыўнасць улады людзі вызначаюць па элементарных крытэрыях — цяпло ў дамах, асветленасць вуліц, якасць дарог, транспартнае забеспячэнне і гэтак далей. І вырашаць гэтыя пытанні мэтазгодна на месцах, там, дзе жывуць грамадзяне ,— у гарадах, пасёлках, вёсках, — рэзюмуе спецыяліст Мінфіна.

Ці могуць зарабіць?

Прававыя асновы стварэння і дзейнасці асацыяцый мясцовых Саветаў дэпутатаў прааналізаваў **Вадзім ІПАТАЎ, дырэктар Нацыянальнага цэнтра заканадаўства і прававых даследаванняў Беларусі**. Ён паведаміў, што магчымасць стварэння асацыяцый замацавана ў артыкуле 7 закона «Аб мясцовым кіраванні і самакіраванні».

— Згодна з гэтай нормай мясцовыя Саветы дэпутатаў маюць права ствараць аб'яднанні ў форме асацыяцый мясцовых Саветаў дэпутатаў, — адзначыў ён.

Важным пунктам нормы закона, паводле яго слоў, з'яўляецца магчымасць стварэння Нацыянальнай асацыяцыі мясцовых Саветаў дэпутатаў — сумесна з асацыяцыямі Саветаў і Мінскім гарадскім Саветам.

Дарэчы, законам прадугледжана, што яны рэгіструюцца ў якасці некамерцыйных арганізацый. Акрамя таго, Закон вызначае парадак фарміравання маёмасці такіх асацыяцый.

— Што датычыцца дзейнасці, якая прыносіць даходы, яе варта разглядаць з пункту гледжання нормаў Грамадзянскага кодэкса, — лічыць Вадзім Іпатаў.

Згодна з артыкулам 121 ГК, калі асацыяцыя вырашыць заняцца прадпрымальніцкай дзейнасцю, яна павінна ператварыцца ў гаспадарчае таварыства, альбо стварыць для гэтых мэтаў камерцыйную арганізацыю.

— Такім чынам, магчымасць ажыццяўлення прадпрымальніцкай дзейнасці для асацыяцыі мясцовых Саветаў дэпутатаў без стварэння камерцыйнай арганізацыі павінна быць непасрэдна прадугледжана заканадаўствам, — звярнуў увагу дырэктар Нацыянальнага цэнтра заканадаўства і прававых даследаванняў.

Ён адзначыў, што ў некаторых выпадках гэта можна адрэгуляваць пералікам у заканадаўчым акце канкрэтных відаў дзейнасці, што прыносяць даход, якімі мае права займацца тая ці іншая арганізацыя. А для прыкладу прывёў спартыўныя арганізацыі, створаныя згодна з Указам № 191 «Аб аказанні падтрымкі арганізацыям фізічнай культуры і спорту» ў форме грамадскіх аб'яднанняў (саюзаў, асацыяцый).

— Такім чынам, заканадаўчым актам, у прыватнасці законам «Аб мясцовым кіраванні і самакіраванні ў Рэспубліцы Беларусь», можа быць прадугледжаны іншы, у адрозненне ад Грамадзянскага кодэкса, парадак вядзення прадпрымальніцкай дзейнасці асацыяцыямі мясцовых Саветаў дэпутатаў.

Цяпер Палатай прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу рыхтуецца да разгляду ў першым чытанні праекта закона «Аб унясенні змяненняў і дапаўненняў у закон «Аб мясцовым кіраванні і самакіраванні». Пры неабходнасці законапраект можна дапоўніць адпаведнымі палажэннямі.

— Аднак варта разумець, што такі падыход — хутчэй выключэнне, чым правіла, і да яго трэба ставіцца вельмі асцярожна, старанна вызначыўшы, наколькі неабходна асацыяцыям мясцовых Саветаў дэпутатаў ажыццяўляць прадпрымальніцкую дзейнасць, — перакананы Вадзім Іпатаў.

Ён таксама звярнуў увагу, што ў праект закона «Аб змяненні некаторых кодэксаў Рэспублікі Беларусь», па прапанове прадпрымальніцкіх аб'яднанняў, уключана норма, якая прадугледжвае выключэнне пункта 2 артыкула 121 ГК, што дасць магчымасць асацыяцыям займацца прадпрымальніцкай дзейнасцю без неабходнасці стварэння камерцыйных арганізацый.

Якое прадстаўніцтва неабходна?

Дарэчы, Вадзім Іпатаў не абмінуў магчымасці паразважаць над яшчэ адным складаным пытаннем:

— Ці дастаткова будзе двух-трох раённых Саветаў, каб стварыць рэгіянальную (абласную) асацыяцыю мясцовых Саветаў дэпутатаў?

— Так, дапусцім. Ці могуць тыя, што засталіся, Саветы Гродзенскай вобласці, якія не ўвайшлі ў склад дзеючай Гродзенскай абласной асацыяцыі мясцовых Саветаў дэпутатаў, стварыць, напрыклад, асацыяцыю мясцовых Саветаў дэпутатаў Гродзенскай вобласці, якая таксама будзе дзейнічаць ад імя гэтай вобласці?